

інформації про скоєне чи заплановане правопорушення, було започатковано при гетьмануванні Івана Мазепи.

Донос стає надійним інструментом держави у справі контролю за суспільством. Головною причиною функціонування інституту доносительства була недостатня міць державного апарату на величезних просторах Московського царства. Водночас держава виявилася достатньо сильною й централізованою для забезпечення ефективної діяльності інституту доносительства. Його утвердження також уможливило явище колективної відповідальності – поруки, що існувало в політичній і соціальній системі Московії та Російської імперії.

Що спонукало авторів доносів? Так, у XVIII ст. перше місце посідали страх, спровокований терором проти істинних і уявних «изменников», а також матеріальна вигода, сподівання на отримання частки «изменичьих маетностей», бажання кар'єрного росту як винагороди за пильність. Попри те, що держава всіляко матеріально стимулювала продукування доносів, убачаючи в них ефективний інструмент контролю над суспільством, матеріальна вигода не була вирішальною для їх ініціаторів.

Доноси, інститут «слова й справи», набули розвитку після Смути в Московії як засіб самозахисту для нової правлячої династії, отримавши остаточне закріплення та вдосконалення в період правління Петра I. Для суспільства Гетьманщини, яке до другої половини – кінця XVII ст. практично не знало такого явища, доноси та система політичного розшуку зробили присутність царської-імператорської влади значно більш відчутною. Доносительство стало звичним явищем суспільно-політичного життя. Цей феномен справив помітний вплив на формування політичної ментальності українства впродовж наступних часів.

Жертвами доносів стали Дем'ян Многогрішний, Іван Самойлович, Іван Мазепа, звинувачені у політичному злочині. Доноси були як у письмовому вигляді, так і в усному. Траплялися випадки, коли донос був безособовим, тобто донощик лише чув про злочин, непристойні слова, але не знав, хто їх вимовив.

Таким чином, донос можна розглядати як морально-етичну категорію, здатну пролити світло на процеси формування ідентичності в тогочасному суспільстві Гетьманщини XVIII ст., а також трактувати сам інститут доносу, як інструмент контролю держави над суспільством, до якого управлінські структури автономії змушені були пристосовуватися в XVIII ст.

Вербицька А.В., Савич А.В.
НМетАУ

ОСОБЛИВОСТІ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Трипільська культура (за назвою розкопаного поселення поблизу с. Трипільля на Київщині) проіснувала два тисячоліття (IV–III тис. до н. е.) і була поширена від Верхньої Наддніпрянщини і Південної Волині до Середньої

Наддніпрянищини і Надчорномор'я. Трипільські селища розташовувалися на високих рівних місцях поблизу рік, мали чітке планування. Житла були наземні, мазались глиною. В середині були піч, лежанка і вівтар-жертovníк. Основним заняттям трипільців було землеробство (вирощували пшеницю, ячмінь, просо, бобові). Трипільські племена розводили худобу, свиней, овець, кіз, коней. Ремеслами трипільців були кушнірство, прядіння і ткацтво. Високого художнього та технічного рівня у трипільців досягло керамічне виробництво. Лад трипільського суспільства був близький до військової демократії (виникли військові загони). Трипільське суспільство було конфедерацією племінних союзів, і в основі суспільного устрою лежали матріархальні, а згодом патріархальні відносини.

Таким чином, трипільська культура – багатогранна і самобутня. Її характерними ознаками в економічній сфері були зернове землеробство, тваринництво; у сфері суспільних відносин – перехід від матріархату до патріархату, зародження міжплемінних об'єднань та елементів приватної власності; у сфері побуту – побудова великих глиняних будівель, утворення протоміст з населенням майже 15–20 тис. мешканців; у духовній сфері – домінування символів родючості, матеріалізації їх у символи добробуту (жіночі статуетки, зображення сонця, місяця, води та ін.)

З приводу занепаду Трипільської культури є кілька гіпотез: 1) порушення екологічного балансу, що було пов'язано з екстенсивним веденням господарства, 2) похолодання клімату, 3) внутрішні протиріччя, 4) наслідок експансії агресивних племен. Сучасні археологічні дослідження підтверджують, що окремі елементи трипільської культури (система господарства, топографія поселень, декоративний розпис будинків, мотиви орнаменту і кераміки та інше) стали невід'ємною частиною сучасної української культури.

Вовк Н. С.

НУ «Львівська політехніка»

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЗВ'ЯЗКУ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКОЇ ВІЙНИ

Початок формування та становлення боєздатної УГА тісно пов'язаний не лише з організацією її бойових частин, але й добре налагодженою системою зв'язку. Як зазначає дослідник М. Литвин, війська зв'язку зародилися, власне, під час Першолистопадового зриву і битви за Львів. Так, першим референтом НКГА і командиром відділу зв'язку у Львові був поручик Я. Кузьмович. Вже на першому етапі українсько-польської війни силами невтомних ентузіастів – старшин служби зв'язку було зібрано велику кількість технічного майна і споруджено військові телефонні і телеграфні станції, комутатори. Згідно з ухвалою уряду Військовий секретаріат перебрав у грудні 1918 р. всю систему зв'язку країни.